

พุทธบูรณาการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

The Integration of Buddhadhamma In Creative Economy of Wokeaw Community, Hangchat District, Lampang Province

จันทนา จิตวิริยานันท์

Chantana Jitviriyannun

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

Corresponding Author, E-mail: chaochiu4921@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์และพุทธธรรม ที่เกี่ยวข้อง 2) เพื่อศึกษาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง 3) พุทธบูรณาการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีระเบียบวิธีวิจัยค้นคว้าทางเอกสารร่วมกับการศึกษาภาคสนามในพื้นที่แบบเฉพาะเจาะจง คือชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จำนวนทั้งสิ้น 44 รูป/คน กำหนดและแบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มหน่วยงานภาครัฐด้านพัฒนาชุมชน 7 คน 2) กลุ่มผู้นำชุมชน วิสาหกิจและอาสาสมัครชุมชน 15 คน 3) กลุ่มพระสงฆ์ฆาธิการ ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา 15 รูป/คน 4) กลุ่มภาคี เครือข่ายพัฒนาชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ 7 คน เครื่องมือใช้ศึกษาวิจัย 4 ชนิด ได้แก่ 1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม 2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง 3) การสนทนากลุ่ม 4) เครื่องมือเก็บบันทึกข้อมูล รวบรวมข้อมูลบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชนวอแก้ว

ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์และพุทธธรรมมีเป้าหมายสอดคล้องกัน เน้นการพึ่งพาคุณค่าทุนทางสังคม นำไปสู่มูลค่าเพิ่มโดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุด 2) เศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชนวอแก้ว ใช้คุณค่าทุนทางสังคมผสานการเรียนรู้วิทยาการใหม่ พัฒนาเพิ่มมูลค่าบนพื้นฐานของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ 3) พุทธบูรณาการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชนวอแก้ว ได้เกื้อหนุนทัศนคติต่อทุนทางสังคม เป็นสิ่งมีประโยชน์ มีคุณค่าสูง การพึ่งพาใช้สอยปัจจัยการผลิตมุ่งสู่เศรษฐกิจที่พึ่งพา ชะลอความสิ้นเปลืองแก่ องค์กรวัฒนธรรมชาติ การอยู่ร่วมกันจึงองกามแห่งประโยชน์สุขนานับการ

คำสำคัญ : พุทธบูรณาการ, เศรษฐกิจสร้างสรรค์, ชุมชนวอแก้ว

Abstract

There were three objectives of this dissertation: 1) to study the concepts of creative economy and related Buddhhadhamma, 2) to study the creative economy of Wokaew community, Hang Chat District, Lampang Province, and 3) to study the integration of Buddhhadhamma in creative economy of Wokaew community, Hang Chat District, Lampang Province. This research was qualitative research. The methodology was documentary research in conjunction with field studies in a specific area, which was Wokaew community, Hang Chat District, Lampang Province. There were forty-four key informants in this study, Which were defined and divided into four groups: 1) a group of seven government agencies in community development, 2) a group of fifteen community and enterprise leaders, and community volunteers, 3) a group of fifteen Buddhist ecclesiastical official monks in arts and culture, and 4) a group of seven community development network partners, experts and scholars. There were four types of research instruments: 1) participatory observation, 2) structured in-depth interview, 3) group discussion, and 4) data-collection tool in collecting information on the integration of Buddhhadhamma and the development of the creative economy of Wokaew community.

The results of the research showed that: 1) the concept of creative economy and Buddhhadhamma had consistent goals emphasizing on the dependence on social capital values and leading to added value by taking into account the maximum benefits, 2) the creative economy of Wokaew community used social capital values to combine learning new technologies with value-added development on the basis of creative economy, and 3) the integration of Buddhhadhamma of creative economy of Wokaew community had encouraged attitudes towards social capital, which was useful and highly valuable. The dependence on production factors led to a good economy, and slowed down wastage for the holistic nature. Therefore, coexistence grew the benefits and happiness in various aspects.

Keywords : The Integration of Buddhhadhamma, Creative economy, Wo kaew community

บทนำ

แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นกรอบการพัฒนา เป็นกลยุทธ์ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างความเติบโตเศรษฐกิจ หลายประเทศได้นำเศรษฐกิจสร้างสรรค์มาเป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ตั้งเป้าหมายของการพัฒนาอยู่บนพื้นฐานของศักยภาพและจุดแข็งภายในประเทศ แนวคิดเช่นนี้ทำให้ทิศทางการพัฒนาเชื่อมโยงและสอดคล้องกันทุกภาคส่วน เกิดเป็นการสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจไปสู่การสร้างคุณค่าทางสังคมบนพื้นฐานของประเทศนั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเชื่อมโยงเข้ากับภาคเศรษฐกิจจริง (Real Sector) ที่บ่งชี้ถึงการเติบโต ทางเศรษฐกิจของประเทศ (วุฒิชัย ภิษฐ์เพ็ญ, 2562: 7)

แนวทางพัฒนาของประเทศไทยได้พยายามสอดแทรกหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่สำคัญ ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ วิชิตคิด ปรับโมเดลพัฒนาเศรษฐกิจให้เหมาะกับโลกยุคใหม่ ขึ้น เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างนวัตกรรม ขับเคลื่อนสู่ประเทศไทย 4.0 ใช้องค์ความรู้นวัตกรรมกับความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติวัฒนธรรมวิถีชีวิตความเป็นไทย กรอบการพัฒนาดังกล่าวนี้อาจถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญ การใช้ยุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายเชื่อมโยงแผนพัฒนา ทั้งในลักษณะบนลงล่าง (Top-Down) คือการเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนปฏิรูป แผนแม่บทต่าง ๆ และแผนพัฒนากลุ่มจังหวัดลงไปสู่แผนพัฒนาในระดับพื้นที่ เพื่อเป็นกรอบการพัฒนา และในลักษณะล่างขึ้นบน (Bottom-Up) คือการเชื่อมโยงจากแผนหมู่บ้าน ชุมชนระดับตำบล แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาอำเภอ ขึ้นไปสู่แผนพัฒนาจังหวัด สะท้อนสภาพ ปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่

จังหวัดลำปางได้มีการวางกรอบการพัฒนา มุ่งไปสู่การเป็นเมืองน่าอยู่ด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจ บนพื้นฐานของเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ ครอบคลุมทั้งด้านการท่องเที่ยว การค้าการบริการและการเกษตร เป็นนครแห่งความสุขด้วยคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของประชาชนทุกช่วงวัย เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ประชาชนมีความมั่นคงปลอดภัย มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และสภาพแวดล้อมที่ดี 6F โดยแปลงแผนยุทธศาสตร์ระดับจังหวัด ลงไปสู่แผนระดับท้องถิ่นให้เกิดการปฏิบัติเป็นรูปธรรม ส่งเสริมการดึงเอาศักยภาพองค์ความรู้ที่มีในจังหวัดลำปางและพื้นฐานทุนท้องถิ่น มาใช้ในการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผลักดันการพัฒนาให้บรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ที่ตั้งไว้ในอนาคต

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาลักษณะนี้ในบางชุมชนไม่ประสบความสำเร็จ เพราะปัญหาที่สำคัญคือชุมชนไม่มีศักยภาพเพียงพอ ความไม่พร้อมของชุมชนในการดำเนินการให้มีความต่อเนื่อง รวมไปถึงไม่ได้รับความร่วมมือที่ดีจากหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ (F คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดลำปาง, 2564: อัดสำเนา) (ในข้อนี้ชี้ชัดว่า ทุนท้องถิ่นที่แฝงอยู่ในชุมชนแต่ละแห่ง มีคุณค่าสำคัญต่อการเสริมสร้างศักยภาพชุมชน การเชื่อมโยงทุนท้องถิ่นด้านต่าง ๆ ให้กลายมาเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ ต้องอาศัยความคิดริเริ่มทบทวนฐานทรัพยากรเพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง มีความพร้อมต่อยอดการพัฒนา พร้อมกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ประสานความร่วมมือกับภาครัฐ เอกชน เครือข่าย ฯลฯ ก่อให้เกิดการผลักดันพัฒนาทุกด้านในชุมชน จึงกล่าวได้ว่า คุณค่าทุนท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญต่อการพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจสร้างสรรค์ชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง เป็นหนึ่งชุมชนที่สามารถดึงศักยภาพทุนท้องถิ่นมาเป็นความเข้มแข็งเศรษฐกิจชุมชน เป็นชุมชน 7 หมู่บ้าน ในเขตความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลวอแก้ว ชุมชนริเริ่มความคิดและรวมตัวกันพัฒนาชุมชนโดยอาศัยรากฐานวิถีชีวิตและวัฒนธรรมด้านเกษตรกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกันคิดริเริ่มปรับปรุงเกษตรกรรมแบบเดิมไปสู่เกษตรอินทรีย์แบบผสมผสาน การลงมือปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมจึงเกิดเป็นแหล่งเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ขยายผลไปยังกิจกรรมอื่นที่หลากหลาย ในลักษณะเศรษฐกิจชุมชนหมุนเวียนในพื้นที่เกษตรอินทรีย์แบบผสมผสาน ร่วมกับการปลูกข้าวอินทรีย์

วิถีเกษตรหลักเลี้ยงสารเคมีอย่างได้ผล จึงลดต้นทุนการทำนา เพิ่มผลผลิต ก้าวเข้าสู่มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ Organic Thailand ของกรมการค้าข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในปี พ.ศ. 2563 นอกจากนั้นยังศึกษาเรียนรู้และนำพลังงานทดแทนมาใช้ ได้แก่ การทำเตาชีวมวลทดแทนแก๊สหุงต้มในครัวเรือน ประยุกต์ใช้พลังงานจากแผงโซลาร์เซลล์ทดแทนพลังงานไฟฟ้า ผลผลิตที่ปลอดภัยและคุณค่าทางโภชนาการสูง ได้สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเกษตรกร เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคและมีผู้ต้องการศึกษาดูงานชุมชนมากขึ้น

ภาพรวมการพัฒนาชุมชนวอแก้วภายใต้ฐานคิด “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนา ร่วมรับผิดชอบ” ชุมชนร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาไปพร้อมกับแรงหนุนเสริมขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและเครือข่ายต่าง ๆ บริหารจัดการทุนท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เท่ากับเป็นการต่อยอดคุณค่าฐานทรัพยากรให้เกิดมูลค่าเพิ่มในระบบเกษตรชุมชน ทั้งเป็นชุมชนชาวพุทธที่มีร่องรอยประวัติศาสตร์สมัยพระนางจามเทวียาวนานกว่า 1,500 ปี พระพุทธศาสนายังคงเป็นสรวงหล่อหลอมกลมกลืนอยู่ในวิถีชีวิตชุมชนวอแก้ว และแบบแผนความเชื่อเกี่ยวกับดวงวิญญาณบรรพบุรุษ เสริมให้สภาพสังคมมีสัมพันธภาพแน่นแฟ้น อยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลต่อกันเสมือนญาติมิตร นอกจากการสื่อถึงความเป็นตัวตนของชุมชนวอแก้วแล้ว ในอีกทางหนึ่งคือ รูปแบบการพัฒนาจากล่างขึ้นบน

(Buttom-Up) สอดคล้องวิสัยทัศน์ อบต.วอแก้ว ที่ว่า “ตำบลน่าอยู่ มุ่งสู่การพัฒนาตามหลักธรรมาภิบาล อยู่บนพื้นฐานความพอเพียง” ทั้งยังเป็นการพัฒนาชุมชนที่ตอบสนองต่อวิสัยทัศน์จังหวัดลำปางที่ว่า “ลำปางเมืองน่าอยู่ นครแห่งความสุข” ภายใต้แนวคิด “ชุมชนวิถีพอเพียง เมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์” ได้ตรงเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างเป็นรูปธรรม

ในทางพระพุทธศาสนามีคำสอนว่า ถึงแม้มนุษย์มีความเจริญก้าวหน้าไปมากเพียงใด สิ่งที่มนุษย์ยังคงต้องการค้นหาในสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว คือค้นหาจุดหมายปลายทางในชีวิตมนุษย์ อะไรเป็นจุดหมายของชีวิต มนุษย์ควรดำรงชีวิตอยู่อย่างไร (10Fคณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555: 5) ที่พระพรหมคุณาภรณ์ ท่านได้ชี้ให้เห็นว่าความพรังพร้อมในทางเศรษฐกิจ ควรเป็นฐานสำหรับการพัฒนามนุษย์ ให้มนุษย์ได้คุณภาพชีวิตได้สิ่งที่มีคุณค่าสูงยิ่งขึ้นไป เป็นภารกิจที่ต้องทำให้มนุษย์พร้อมที่จะสร้างสรรค์หรือปฏิบัติเพื่อชีวิตที่ดีงาม เรียกว่า เศรษฐศาสตร์และเศรษฐกิจเพื่อคุณภาพชีวิต11F (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต, 2548: 58) ในประเด็นนี้ จึงมีหลักพุทธธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องในเชิงคุณภาพ การอาศัยปัญญาที่สามารถรับรู้และเข้าใจตามความเป็นจริงของสิ่งนั้น ๆ อธิบายได้ถึงคุณค่าในกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ในขณะที่กิจกรรมทางเศรษฐกิจจะอธิบายถึงความพึงพอใจในเชิงปริมาณ12F (อภิชัย พันธเสน และคณะ, 2549: 28) ย่อหมายความว่า หลักพุทธธรรม คือส่วนเติมเต็มให้มนุษย์มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมทางเศรษฐกิจกับวิถีชีวิตมนุษย์ตามความเป็นจริงได้อย่างเหมาะสม เป็นไปด้วยประโยชน์สุข ความร่มเย็นดีงาม

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา “พุทธบูรณาการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง” ด้วยความตระหนักรู้คุณค่าทุนท้องถิ่นที่แฝงอยู่ในชุมชนวอแก้ว เป็นทรัพย์สินเชิงคุณค่าการดำเนินวิถีชีวิตชาวพุทธ และสามารถประยุกต์ใช้ทรัพย์สินนั้นด้วยปัญญา แก้ไขปัญหาพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเจริญก้าวหน้า ปรับตัวสอดคล้องกับนวัตกรรมสมัยใหม่บนแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทั้งวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตก็มีรากฐานจากการนับถือพระพุทธศาสนา พุทธธรรมก็ย่อมเป็นแกนกลางบูรณาการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พัฒนาไปตามครรลองคลองธรรม เกื้อกูลความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมให้พรังพร้อมแก่การดำรงชีวิตอย่างผาสุก เอื้ออำนวยให้ชุมชน ก้าวทันต่อการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง สามารถสานต่อความพร้อมการเป็นเมืองน่าอยู่ นครแห่งความสุข ตามเป้าหมายการพัฒนาจังหวัดลำปางและความสำเร็จในชีวิตตามแนวพุทธศาสตร์

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์และพุทธธรรมที่เกี่ยวข้อง
- 2) เพื่อศึกษาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง
- 3) พุทธบูรณาการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาจากเอกสารและการศึกษาเชิงพื้นที่ (Field Study) ได้กำหนดพื้นที่วิจัยเป็นแบบเฉพาะเจาะจง คือ ชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง อยู่ในการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลวอแก้ว ได้กำหนดขอบเขตการวิจัยและการดำเนินงานตามลำดับต่อไปนี้

1) ขอบเขตด้านเนื้อหา

โดยการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิและทุติยภูมิ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการศึกษาภาคสนาม เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เอื้อเพื่อต่อแนวทางเศรษฐกิจ การบูรณาการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชนวอแก้วด้วยหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา

2) ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 44 รูป/คน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 หน่วยงานภาครัฐด้านพัฒนาชุมชน จำนวน 7 คน ได้แก่

- (1) ผู้อำนวยการกลุ่มงานยุทธศาสตร์ พัฒนาชุมชนจังหวัดลำปาง
- (2) พัฒนาการอำเภอห้างฉัตร
- (3) นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ อำเภอห้างฉัตร
- (4) นายกองค์การบริหารส่วนตำบลวอแก้ว
- (5) หัวหน้าสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลวอแก้ว
- (6) สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลวอแก้ว หมู่ที่ 3
- (7) สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลวอแก้ว หมู่ที่ 4

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 15 คน จากกลุ่มแกนนำ 3 กลุ่ม ได้แก่

- (1) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

(2) ผู้นำกลุ่มอาชีพ ชุมชนและอาสาสมัครชุมชน

(3) ผู้ผลิต ผู้ประกอบการภายในชุมชนวอแก้ว

กลุ่มที่ 3 กลุ่มศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา จำนวน 15 รูป/คน ได้แก่

(1) เลขานุการ เจ้าคณะจังหวัดลำปาง

(2) เจ้าคณะตำบลในเขตอำเภอห้างฉัตร

(3) เจ้าอาวาสวัดวอแก้ว

(4) ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดลำปาง และเขตอำเภอห้างฉัตร

(5) ผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาและปราชญ์ชุมชน

กลุ่มที่ 4 กลุ่มภาคีเครือข่ายพัฒนาชุมชน นักวิชาการ จำนวน 7 คน ได้แก่

(1) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

(2) มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

(3) การศึกษานอกโรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้และศูนย์ปฎิภาติ

3) เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มี 4 ชนิด ประกอบด้วย

(1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ที่ผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในพื้นที่ศึกษาด้วยตนเอง

(2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (In-Depth Interview) ลักษณะ

คำถามแบบปลายเปิดที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย แบ่งเป็น 3 ตอนคือ

ตอนที่ 1 คำชี้แจงรายละเอียดของแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 บันทึกข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ตอนที่ 3 คำถามปลายเปิดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

เครื่องมือดังกล่าว ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองผ่านการศึกษาคู่มือแนวคิด ทฤษฎี ซึ่งได้รับคำปรึกษาและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 ท่าน

(3) การสนทนากลุ่ม (Focus group) ใช้คำถามปลายเปิด โดยผสมผสานแนวคำถามตามแบบการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง ร่วมกับการสนทนาที่มีลักษณะยืดหยุ่น ครอบคลุมประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์

(4) เครื่องมือเก็บบันทึกข้อมูล เช่น สื่อบันทึกเสียงหรืออุปกรณ์บันทึกภาพและเสียง ผู้ช่วยภาคสนาม รวมถึงตัวผู้วิจัย

4) การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการศึกษาพื้นที่วิจัยโดยตรงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดำเนิน

กิจกรรมที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้ ดังนี้

(1) เพื่อศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์และพุทธธรรมที่เกี่ยวข้อง

กิจกรรม	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้	ผลที่ได้รับ
1. ศึกษาค้นคว้า ทบทวน รวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร ของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และพุทธธรรมที่เกี่ยวข้อง	พระไตรปิฎก คัมภีร์อรรถกถา ตลอดจนผลงานวิชาการ ตำรา หนังสือ บทความ เอกสารฯ ที่เกี่ยวข้อง	บันทึก ข้อมูลโดยผู้วิจัยเอง	เรียบเรียง จำแนกข้อมูล เพื่อจัดทำองค์ความรู้เชิงเอกสาร

(2) เพื่อศึกษาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัด

ลำปาง

กิจกรรม	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้	ผลที่ได้รับ
1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนวอแก้ว 2. ศึกษาการพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภายในชุมชนวอแก้ว 3. ศึกษาการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนของ อบต.วอแก้ว	1. กลุ่มหน่วยงานรัฐ ด้านพัฒนาชุมชน 2. กลุ่มผู้นำชุมชน 3. ชาวบ้านในพื้นที่ 4. เอกสาร งานวิจัย 5. สื่อออนไลน์	ผู้วิจัยลงพื้นที่ เก็บข้อมูลในเบื้องต้นจากการสนทนาที่ไม่เป็นทางการ	1. ได้ข้อมูลบริบทชุมชน 2. ได้ข้อมูลการพัฒนาชุมชนวอแก้วตามแนวเศรษฐกิจสร้างสรรค์ 3. ได้ข้อมูลดำเนินงานของ อบต.วอแก้ว ที่มีส่วนต่อการพัฒนาชุมชน

(3) พุทธบูรณาการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชนวอแก้ว อำเภอหางฉัตร จังหวัดลำปาง

กิจกรรม	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้	ผลที่ได้รับ
1. ศึกษาหัวข้อสำคัญด้านกระบวนการพัฒนา	1. กลุ่มหน่วยงานรัฐ ด้านพัฒนาชุมชน	การศึกษา เชิงพื้นที่ เก็บ	1. ได้ข้อมูล กระบวนการ พัฒนา
2. ศึกษาการบูรณาการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชนวอแก้ว	2. กลุ่มผู้นำชุมชน 3.กลุ่มศาสนา ศิลป วัฒนธรรม ภูมิปัญญา	ข้อมูลโดยการ สังเกตแบบมี ส่วนร่วม,การ สัมภาษณ์เชิงลึก	2. ได้ข้อมูลใช้บูรณาการ เศรษฐกิจ สร้างสรรค์
3. บูรณาการพุทธธรรมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชนวอแก้ว	4. กลุ่มภาคเครือข่ายพัฒนาชุมชน 5. ชาวบ้านในพื้นที่	แบบมีโครง สร้าง, การสนทนากลุ่ม	3. ได้ข้อมูลใช้บูรณาการ พุทธธรรม เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ของชุมชน วอแก้ว

ผลการวิจัย

การพัฒนาชุมชนวอแก้วเป็นการดำเนินงานระดับท้องถิ่น สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดลำปางบนหลักคิด “ชุมชนวิถีพอเพียง เมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์” ขับเคลื่อนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสามารถเพิ่มมูลค่าบนพื้นฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพปัจจัยพื้นฐานและทุนสังคมของชุมชน ร่วมกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มมูลค่าทางการผลิตของชุมชน อันเนื่องมาจากการใช้ทรัพยากรต้นทุนให้เหมาะสมกับพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ

กระบวนการพัฒนาผสมผสานกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ 4 ด้าน คือ พื้นฐานทางวัฒนธรรมเชื่อมโยงความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งมีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพชุมชน สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ สังคมที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้บริโภคในตลาดปัจจุบัน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ความคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เหมาะสมและองค์ความรู้เดิมของชุมชน นำไปเพิ่มคุณค่าและมูลค่าเพิ่มอย่างสร้างสรรค์

การบูรณาการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชนวอแก้ว พบประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

1) การค้นพบทุนทางสังคม อันเป็นคุณค่าของชุมชนที่จะเป็นศักยภาพการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ อัตลักษณ์ชุมชน ความเคารพกตัญญูต่อสิ่งแวดล้อม การจัดระเบียบชุมชน และภูมิปัญญาชุมชน

2) แหล่งถ่ายทอดองค์ความรู้ของชุมชน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ช่วยเหลือแบ่งปันความรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์ เกื้อหนุนความรู้ที่ถูกต้องตรงต่อความต้องการนำไปใช้ประโยชน์ในทางปฏิบัติ แบ่งได้ 3 ระดับ ได้แก่ ระดับบุคคลและครัวเรือน ระดับกลุ่มชุมชน และระดับเครือข่าย

3) ผลิตภัณฑ์และการท่องเที่ยววิถีชุมชน มาจากความคิดสร้างสรรค์อันหลากหลายภายในชุมชน ที่สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเหมาะสมตามฐานทรัพยากร แบ่งเป็น 2 ด้าน ได้แก่

(1) ด้านผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ข้าวและผักอินทรีย์วอแก้ว ข้าวกล้องงอกอินทรีย์สารชีวภัณฑ์และดินผสมพร้อมปลูก น้ำพริกปลาสมุนไพโร ผลิตภัณฑ์จากการเลี้ยงโคนมกล้วยอบพริกไทดำพลังงานแสงอาทิตย์

(2) ด้านการท่องเที่ยววิถีชุมชน ได้แก่ การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และงานวิ่งวอแก้ว

4) สุขภาวะและคุณภาพชีวิต เป็นผลจากการขับเคลื่อนเกษตรกรรมอินทรีย์แบบผสมผสานของชุมชน มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและบริบทชุมชน จึงหนุนเสริมให้เกิดภาวะความเป็นอยู่ที่ดี ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพ ภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม ระบบเกษตรกรรมและอาหารที่มีความปลอดภัย และการจัดสรรบริการสุขภาพของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความเคารพต่อธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงระบบเกษตรอินทรีย์และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การบูรณาการพุทธธรรมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชนวอแก้ว ได้ใช้ความหมายของหลักพุทธธรรม ได้แก่ หลักสันโดษ 3 หลักปฏิรูปเทสวาสะ หลักสัปปายะ 4 เชื่อมโยง 3 หัวข้อหลัก ดังนี้

1) หลักสันโดษ 3 เชื่อมโยงด้านเศรษฐกิจ พบความเหมาะสมทั้ง 3 ด้าน ดังนี้

(1) ยินดีตามที่ได้ พึงได้ เกิดความเหมาะสมโดยปริมาณ กล่าวคือ ชุมชนมีความคิดสร้างสรรค์ดัดแปลงแก้ไขและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ภายในหมู่บ้านให้เป็นประโยชน์สูงสุด เพราะการนำมาใช้เท่ากับการทำให้หมดไปด้วยเช่นกัน การมองหาปัจจัยภายในชุมชนก่อนแสวงหาปัจจัยภายนอก แสดงให้เห็นถึงการพึ่งพาตนเองได้อย่างยอดเยี่ยม การตระหนักในคุณค่าของฐานทรัพยากรท้องถิ่น ยิ่งทำให้เห็นความยินดีพอใจตามที่พึงมีพึงได้ ช่วยลดปัญหา

ต้นทุนที่เพิ่มขึ้น เพราะว่าส่วนที่เกินพอดีและส่วนที่ขาดพอดี จะก่อให้เกิดโทษเสมอ

(2) ยินดีตามกำลัง ตามความสามารถ เกิดความเหมาะสมโดยคุณภาพ กล่าวคือ ชุมชนวอแก้วเป็นสังคมเกษตรแบบชนบท ทั้งทุนทางสังคมและสภาพแวดล้อม เอื้อต่อการทำเกษตรกรรมเป็นอันมาก จึงใช้ความเชี่ยวชาญที่มีเป็นฐานพัฒนาเศรษฐกิจไปสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ เป็นที่ยอมรับในมาตรฐานการผลิตจากองค์กรภาครัฐ เอกชนรวมถึงเครือข่ายภายนอกชุมชน เข้ามาศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ของชุมชนทั้ง 10 ศูนย์ ซึ่งเกิดจากความคิดริเริ่มรวมตัวกันปรับปรุงระบบเกษตร ช่วยเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจชุมชนดีขึ้น แสดงให้เห็นได้ว่า เมื่อทุกคนปรับความเหมาะสมให้ตรงกับหน้าที่การงานของตนให้ตรงกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน จะช่วยให้เกิดความเหมาะสมความพอดีขึ้นได้ในชุมชน

(3) ยินดีตามเหมาะสมแห่งกิจของตน เกิดความเหมาะสมโดยธรรม กล่าวคือ การที่ชุมชนวอแก้วสามารถพึ่งพาตนเองได้ เรียนรู้การนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้พอเพียงกับตนเองและการดำเนินเศรษฐกิจ ใช้ความเชี่ยวชาญด้านเกษตรกรรมปรับปรุงให้เป็นผลผลิตมีความปลอดภัยแก่ผู้ผลิตส่งไปยังผู้บริโภค ขยายออกไปยังสิ่งแวดล้อม ไปสู่ระบบนิเวศที่มีการพึ่งพาอาศัยกันอย่างเป็นระบบ ผลของความเหมาะสมโดยธรรมนั้นในที่สุดจะย้อนกลับมาที่ชุมชนวอแก้วอีกครั้ง ดังนั้น ความเหมาะสมอย่างถูกต้องของหลักสันโดษ ถือว่าเป็น จุดพอดีที่เป็นประโยชน์สูงสุด เพราะเป็นเศรษฐกิจที่ดำเนินไปเพื่อธรรมอยู่ทุกขณะ

ด้วยเหตุที่กิจกรรมทางเศรษฐกิจจำเป็นต้องมีการให้เจริญยิ่งขึ้น ดึงมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ การกระทำเชิงเศรษฐกิจยังต้องมองทุกสิ่งอย่างเป็นปัจจัยเกี่ยวเนื่องเป็นองค์รวมเดียวกัน ไม่สามารถแยกขาดจากกันได้ พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้กฎของธรรมชาติอันสูงสุด ทรงแสดงพุทธบัญญัติต่อสิ่งแวดล้อมแก่เหล่าพระสาวกของพระองค์ด้วยหลักสันโดษ ให้มีความยินดีพอใจในเครื่องปัจจัย 4 ให้พิจารณาด้วยปัญญาการใช้สอยเฉพาะความมี ค่าน้อย หาได้ง่ายและไม่มีโทษ ปลอ่ยให้สรรพสิ่งเป็นไปตามธรรมชาติ ความคิดสร้างสรรค์ด้านการใช้สอยอย่างรู้คุณค่า เกิดประโยชน์สูงสุดนี้ แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและการดำเนินชีวิตของชุมชนวอแก้ว โดยยึดหลักการพัฒนาให้เกิดความเหมาะสมกับศักยภาพของทุนทางสังคม บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง จึงได้นำหลักสันโดษ 3 บุรณาการเชื่อมโยงด้านเศรษฐกิจ

2) หลักปฏิรูปเทสวาสะ เชื่อมโยงด้านสังคม

ในแง่การพัฒนาสู่ชีวิตที่พร้อมด้วยความเจริญก้าวหน้านั้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฏิรูปเทสวาสะ สำหรับการดำเนินชีวิตตามหลักความเจริญ นับเป็นหลักพุทธธรรม

สำหรับการดำเนินวิถีชีวิตจากการได้อยู่ใน ถิ่นฐานที่เหมาะสมเป็นพื้นฐานให้มนุษย์ เรียนรู้เพื่อใช้ประโยชน์จากการที่ได้อยู่ถิ่นที่เหมาะสม เพื่อการแก้ไขปัญหาให้กับการดำเนินชีวิตแล้ว ยังต้องคิดสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า พัฒนาสังคมและตนเองอย่างสอดคล้องกับถิ่นที่อยู่ด้วยความเคารพ รักษาและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของถิ่นฐานที่อยู่ไว้ให้เกิดความเจริญอย่างมั่นคง ถิ่นที่เหมาะสมแก่การตั้งรกรากอยู่อาศัย จะมีความผูกพันแบบ “บวร” ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน ภายในชุมชน คอยสนับสนุนจรรโลงอุปนิสัยคุณธรรมของคนในชุมชน ให้ปฏิบัติตนสร้างคุณงามความดี พัฒนาตน ประกอบกิจ อันสุจริตตามถิ่นฐานอยู่อาศัยอันเป็นอุดมมงคล ก่อให้เกิดความสงบสุขร่วมเย็นของชีวิต จึงได้นำหลักปฏิรูปทศวาสะ บูรณาการเชื่อมโยงด้านสังคม

3) หลักสัปปายะ 4 เชื่อมโยงด้านสิ่งแวดล้อม อธิบายการเข้าถึงสิ่งสบาย 4 ด้าน คือ

(1) อาวาสสัปปายะ เกี่ยวข้องกับสภาพทางภูมิศาสตร์ ที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ในระดับขั้นความมั่นคง เพียงพอต่อการใช้ประโยชน์เพื่อหล่อเลี้ยงชีวิตทุกคนที่ชุมชนตั้งอยู่

(2) อาหารสัปปายะ เป็นแหล่งผลิตอาหารปลอดภัย ระบบเกษตรกรรมมีการผลิตที่ดีเป็นมิตร ต่อสิ่งแวดล้อม ผลผลิตไร้สารพิษปนเปื้อน จึงมีคุณค่าทางโภชนาการ ตอบสนองต่อการบริโภคเพื่อสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์

(3) บุคคลสัปปายะ ทรัพยากรมนุษย์ของชุมชนวอแก้ว มีศักยภาพพร้อมต่อการพัฒนา มีความ คิดอ่านสามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ผู้นำหรือผู้รู้ภูมิปัญญาวิชาการในท้องถิ่น นำความรู้ที่ได้รับถ่ายทอดเผยแพร่ให้ได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกัน

(4) ธรรมสัปปายะ ชุมชนวอแก้วเป็นชุมชนชาวพุทธ ยึดถือและผูกพันกับหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนา ทุกคนจึงเป็นพุทธบริษัทน้อมระลึกพระรัตนตรัย อันมีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง เอาใจใส่ศึกษาและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ เป็นแนวทางพุทธวิธีเพื่อความสงบสุขตามสมควรแก่ตนและส่วนรวม

สภาพที่เอื้อเพื่อเกื้อกูลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพราะเป็นสิ่งที่เหมาะสมประสานกัน จึงช่วยให้รู้สึกสบายทางกาย อบอุ่นทางใจ และยังชี้วัดได้ถึงความสามารถในการพึ่งพาตนเอง จากปัจจัยภายในชุมชนตามแนวเศรษฐกิจสร้างสรรค์ มีทัศนคติต่อฐานทรัพยากรว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ มีคุณค่าสูง ทั้งอนุรักษ์ พื้นฟู ปรับปรุง ประยุกต์ให้เกิดผลดีครอบคลุมคุณภาพชีวิต สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม เมื่อฐานทรัพยากรและทุนสังคมของชุมชน ประดุงปัจจัยการผลิตที่เข้าถึงได้สะดวกในสภาพแวดล้อมของชุมชน ความมี

คุณค่าและพึงพร้อมรองรับ การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ จึงได้นำหลักสัปปายะ 4 บุรณาการเชื่อมโยงด้านสิ่งแวดล้อม

กล่าวโดยสรุปว่า กระบวนการพัฒนาของชุมชนวแก้วตามแนวเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องและมีความเชื่อมโยงกับทุนสังคมของชุมชน ผสมผสานปัจจัยการผลิตภายในชุมชน ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสม ปรับปรุงพัฒนาระบบเกษตรกรรมแบบเดิมไปสู่วิถีอินทรีย์ ริเริ่มการจัดการอย่างสร้างสรรค์ตลอดกระบวนการผลิตที่คำนึงถึงความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เอาใจใส่สุขภาพความปลอดภัยของผู้บริโภค ผู้ผลิต ปัจจัยการผลิตและสิ่งแวดล้อม พึงพาคุณค่าจากฐานทรัพยากรภายในชุมชน เพื่อการสร้างผลิตภัณฑ์และบริการที่มีเอกลักษณ์เป็นที่ยอมรับ โดยการหมุนเวียนใช้ซ้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ลดการเกิด ของเสีย หาแนวทางเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ให้เป็นประโยชน์อย่างสร้างสรรค์ เป็นการส่งมอบคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ตนเองและสังคม รวมถึงความอุดมสมบูรณ์และสมดุลคืนกลับสู่ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

อภิปรายผล

กระบวนการพัฒนาของชุมชนวแก้วตามแนวเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องและมีความเชื่อมโยงกับทุนสังคมของชุมชน ผสมผสานปัจจัยการผลิตภายในชุมชน ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่เหมาะสม ปรับปรุงพัฒนาระบบเกษตรกรรมแบบเดิมไปสู่วิถีอินทรีย์ ริเริ่มการจัดการอย่างสร้างสรรค์ตลอดกระบวนการผลิตที่คำนึงถึงความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เอาใจใส่สุขภาพความปลอดภัยของผู้บริโภค ผู้ผลิต ปัจจัยการผลิตและสิ่งแวดล้อม พึงพาคุณค่าจากฐานทรัพยากรภายในชุมชน เพื่อการสร้างผลิตภัณฑ์และบริการที่มีเอกลักษณ์เป็นที่ยอมรับ โดยการหมุนเวียนใช้ซ้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ลดการเกิดของเสีย หาแนวทางเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ ให้เกิดประโยชน์อย่างสร้างสรรค์ เป็นการส่งมอบคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ตนเองและสังคม รวมถึงความอุดมสมบูรณ์และสมดุลคืนกลับสู่ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตรา มาคะผล (จิตรา มาคะผล, 2556: 248) ได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย พบว่าชุมชนสร้างสรรค์ควรส่งเสริมด้านทุนทรัพยากร ให้เห็นคุณค่าและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการสร้างนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและส่งเสริมให้ชุมชนจัดการตนเอง เช่นเดียวกับแนวคิด งานวิจัยของ สุรศักดิ์ ราสีและคณะ (สุรศักดิ์ ราสีและคณะ, 2557: 4) ได้ศึกษาการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษา บ้านแหล่งควาย ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย พบว่า ในการรู้จัก

ใช้ทรัพยากรสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงทางสังคมปัจจุบัน กระบวนการพัฒนาแบบนี้ก่อให้เกิดการพัฒนาสังคมจากระดับล่างสู่บน โดยมีคนในชุมชนเป็นเจ้าของร่วมกันรับผลประโยชน์ สิ่งสำคัญของการพึ่งตนเองได้นั้น เกิดจากการรวมกลุ่ม เอื้ออาทร เรียนรู้ร่วมกัน เกิดกระบวนการทำงานร่วมกัน

ปัจจัยที่สื่อถึงความคิดสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างมากคือ ความคิดริเริ่มต้องการปรับปรุงเกษตรกรรมแบบเดิมที่มีปัญหาอย่างมาก ไปสู่ระบบเกษตรอินทรีย์แบบผสมผสาน ทั้งวิถีเกษตรกรรมและปศุสัตว์ ปลูกพืช ผักต่าง ๆ สร้างระบบอาหารที่มีความปลอดภัยไร้สารพิษ ดำเนินงานในระบบวิสาหกิจชุมชนที่มีกิจกรรมหลากหลายในระบบเกษตรชุมชน ปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์เพื่อให้เกิดการเกื้อกูลและพึ่งพาตนเองได้ตามฐานทรัพยากร ภูมิปัญญา และเงื่อนไขของถิ่นที่อยู่อาศัย รวมถึงความพร้อมต่อการปรับตัวและเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ต่อยอดจากรากฐานวิถีชีวิต ภูมิปัญญา พืชพรรณอันเป็นปัจจัยธรรมชาติของท้องถิ่น นำมาผลิตและเพิ่มลักษณะพิเศษหรือจุดเด่นบางอย่างให้แตกต่างไปจากเดิม แสดงถึงชุมชนที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของตนเอง มีความพร้อมและสามารถจัดการทุนท้องถิ่นให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน

ประเด็นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภชัย เหมือนโพธิ์ (ศุภชัย เหมือนโพธิ์, 2559: 360) ได้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการชุมชน ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พบว่าคนในชุมชนตระหนักอัตลักษณ์ของชุมชนและให้ความสำคัญกับสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนมากขึ้น สามารถนำวัตถุดิบที่มีอยู่มาพัฒนาให้เกิดประโยชน์สูงสุด การนำรูปแบบตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์มาใช้กับงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ ประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์และสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์มากขึ้น และใกล้เคียงกับงานวิจัยของ นันทนิษฐ์ สมคิด (นันทนิษฐ์ สมคิด, 2561: 152) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี พบว่าการพัฒนาที่เน้นระบบเศรษฐกิจผสมผสานทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ากับองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยี นวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ เป็นการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน มีวัฒนธรรมเป็นสิ่งยึดโยงคนในสังคมให้ตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง เกิดความหวงแหน ภูมิใจ ที่จะรักษา อนุรักษ์ พัฒนาและต่อยอดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ มีการเรียนรู้เน้นความรับผิดชอบต่อสังคมที่ประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คำนึงถึงทางสายกลาง เพราะเศรษฐกิจในระดับชุมชนมีลักษณะเป็นองค์รวม มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน

การคิดเชิงสร้างสรรค์นี้จึงมีความสัมพันธ์กับหลักคำสอนเรื่องสัมมาทิฐิ มีเป้าหมายให้มนุษย์เกิดความรู้ความเข้าใจในตนเองและสรรพสิ่งอย่างถูกต้อง เหมาะสมและรู้เท่าทันทุกสถานการณ์และด้วยเหตุที่มนุษย์ มีศักยภาพในการคิดนี้เอง จึงได้ชื่อว่าเป็นสัตว์

ประเสริฐ อันเป็นลักษณะที่แตกต่างไปจากสัตว์ทั้งหลาย ความเป็นมนุษย์ที่ประเสริฐคือการใช้ศักยภาพในการคิด เห็นได้ว่าการสร้างความสำเร็จนานัปการมีจุดเริ่มต้นจาก “ความคิด” ไปสิ้นสุดลงที่ “ปัญญา”

การพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ช่วยให้มนุษย์เกิดความคิดด้านคุณค่าในสรรพสิ่งต่าง ๆ มีความเด่นชัดมากยิ่งขึ้น เพราะมองเห็นตนเองเป็นส่วนย่อยหนึ่งของปัจจัยทั้งหลาย อันเป็นองค์รวมของธรรมชาติทั้งหมด การพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ที่มีเป้าหมายเพื่อความอยู่รอดปลอดภัยและคุณภาพชีวิตของมนุษย์ จึงมีใช้มนุษย์เป็นผู้กำหนดขึ้นเอง จะต้องอาศัยความเห็นถูกต้องว่าเป็นปัจจัยส่งผลกระทบเกี่ยวเนื่องกัน ทั้งคุณและโทษ จึงจะทำให้เกิดปัญหารู้อย่างที่มนุษย์พึงมี คือการใช้ประโยชน์จากปัจจัยด้วยจิตใจแห่งเมตตา พร้อมกันนั้นสิ่งที่ดียิ่งเกิดขึ้นตามมา คือจิตสำนึกด้านอนุรักษ์ ฟื้นฟูและคอยรักษาให้เกิดความสมดุล

ดังนั้น สิ่งเหล่านี้เมื่อสอดแทรกอยู่ภายในกิจกรรมหรือการพัฒนาทั้งหลาย แนวคิดและวิธีการพึ่งพาตนเองอย่างสร้างสรรค์จึงเกิดขึ้น อีกทั้งมีความสอดคล้องกับกระแสความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ในเมื่อท่ามกลางการผลิตย่อมหมายถึงการทำลายทั้งเศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ รวมถึงความดีงามทางวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของมนุษย์ พุทธบูรณาการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชนวอแก้ว จึงเกิดความเหมาะสมแก่กันกับพุทธธรรมอันมีหลักการเป็นสากล ได้ปรากฏแนวทางให้ชุมชนวอแก้วได้จูนเจอรักษาคุณงามความดีของชุมชน เป็นผู้เอาประโยชน์จากธรรมชาติแต่น้อย ละลดความสิ้นเปลืองแก่งแย่งรวมรวมธรรมชาติ ใช้สอยแต่เพียงจำเป็นต่อประโยชน์หล่อเลี้ยงชีวิต ด้วยความเป็นไปตามเหตุผลไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ชีวิตที่พึ่งพาอาศัยกันและกันจึงองกวมแห่งประโยชน์สุขนานับประการ

องค์ความรู้จากงานวิจัย

ได้พบแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชน จากศักยภาพทุนสังคมอันหลากหลายของชุมชนวอแก้ว ขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สามารถประยุกต์เข้ากับอัตลักษณ์ชุมชนและฐานทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสม บูรณาการหลักพุทธธรรมผสานกับกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนวอแก้วตามแนวเศรษฐกิจเชิงพุทธ นำมาใช้เป็นปัจจัยขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจที่ตีมตามหลักสันโดษ ทำให้ชุมชนเข้าใจการใช้คุณค่าจากถิ่นที่อยู่อย่างเหมาะสมตามหลักปฏิรูปเทวาสะ และการพึ่งพาตนเองจากฐานทรัพยากรชุมชน สัมฤทธิ์ผลครอบคลุมคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมตามหลักสปปายะ เป็นชุมชนที่มีความพร้อม รองรับความสามารถในการสร้างมูลค่าเพิ่มและโอกาสทางเศรษฐกิจ

สรุป

ผลการวิจัยบ่งบอกถึงศักยภาพทุนสังคมของชุมชนนั้น มีคุณค่าและความหมายมากกว่าที่เป็นอยู่ สามารถยกระดับการพัฒนาในเชิงนโยบาย “สร้างบุคคลต้นแบบให้เป็นตัวอย่างของ Smart Farmer” บนพื้นฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่มีการปรับปรุงระบบเกษตรกรรมที่มีการนำเทคโนโลยี ระบบดิจิทัลหรือแอปพลิเคชันฐานข้อมูลที่รวบรวมองค์ความรู้ข้อมูลการเกษตรที่หลากหลาย ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ เป็นเกษตรกรรมเชื่อมโยงคุณค่าภายในชุมชนสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ที่ทำให้ผู้บริโภคได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ เกษตรกรสามารถยกระดับคุณภาพชีวิต ลดภาระทั้งแรงงานและต้นทุนการผลิตได้ในระยะยาว

1) ควรศึกษาวิจัยเรื่อง “ห่วงโซ่คุณค่าในระบบเกษตรชีวภาพ” เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการระบบเกษตรกรรมชีวภาพตลอดทั้งกระบวนการ เริ่มตั้งแต่การเตรียมแปลง การคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ ไปจนถึงการจำหน่ายปลายทางถึงผู้บริโภค

2) ควรศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างระบบความไว้วางใจ ของระบบเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม PGS (Participatory Guarantee Systems)” เพื่อหนุนเสริมคุณธรรมให้กับเกษตรกรในระบบเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม ที่การประกอบอาชีพต้องอาศัยความตั้งใจมั่นคง ซื่อสัตย์ต่อตนเอง ต่ออาชีพและต่อมีส่วนได้ส่วนเสียอย่างครบวงจร

บรรณานุกรม

คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดลำปาง. (2564). วิสัยทัศน์จังหวัดลำปาง (Vision). แผนพัฒนา จังหวัดลำปาง 5 ปี (พ.ศ.2561-2565) ฉบับทบทวน ปี 2564. (อัครา). กลุ่มงาน ยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนา จังหวัดลำปาง: สำนักงานจังหวัดลำปาง.

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2555). **ปรัชญาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

จิตรา มาคะผล. (2556). “แนวทางการส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย”.

วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎี. บัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาดูแลชีวิตและการพัฒนามนุษย์: บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย ศิลปากร.

นันทนิกษ์ สมคิด. (2561). “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี”. **ดุษฎีนิพนธ์ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการพัฒนาลัทธิ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2548). **เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ. (พิมพ์ครั้งที่ 9).** ม.ป.ท. วุฒิชัย ภิเศกเพ็ญ. (2562). **อุตสาหกรรมความคิดสร้างสรรค์. TRIS ACADEMY CLUB MAGAZINE. 27 (23), 7.**
- ศุภชัย เหมือนโพธิ์. (2559). “การพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการชุมชน ตามแนวคิด เศรษฐกิจสร้างสรรค์”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต พัฒนาศึกษา. บัณฑิต วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.**
- สำนักตรวจสอบการดำเนินงานที่ 5 สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน. (2563). **บทสรุปผู้บริหาร. การตรวจสอบผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพการดำเนินงานโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี. (อัตสำเนา).**
- สุรศักดิ์ ราศี และคณะ. (2557). “การพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยยึดหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษา บ้านแหล่งควาย ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย”. **รายงานวิจัย. สำนักงานพัฒนาวิจัย พัฒนานวัตกรรม: สำนักงาน คณะกรรมการอาชีวศึกษา.**
- อภิชัย พันธเสน และคณะ. (2549). **พุทธเศรษฐศาสตร์ ฉบับนิสิต นักศึกษา และ ประชาชน. กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้าวิชาการ.**